

Fronda

Voandeira do Arquivo Histórico Provincial de Ourense

Nº 14

Ano 2

xaneiro-febreiro 2008

LIBRO DE ACTAS DA IRMANDADE GALEGUISTA DE OURENSE

A progresiva vertebración do galeguismo durante a segunda metade do XIX deu lugar á aparición de distintas asociacións de carácter rexionalista. Pero a partir de 1916, tras a fundación na Coruña da primeira *Irmandade da Fala*, produciuse unha verdadeira eclosión asociativa co xurdimiento de irmandades por multitude de vilas e cidades que tiñan como fin reivindicar e fomentar a cultura, o ser e os dereitos de Galicia a través da promoción de distintas actividades culturais e políticas.

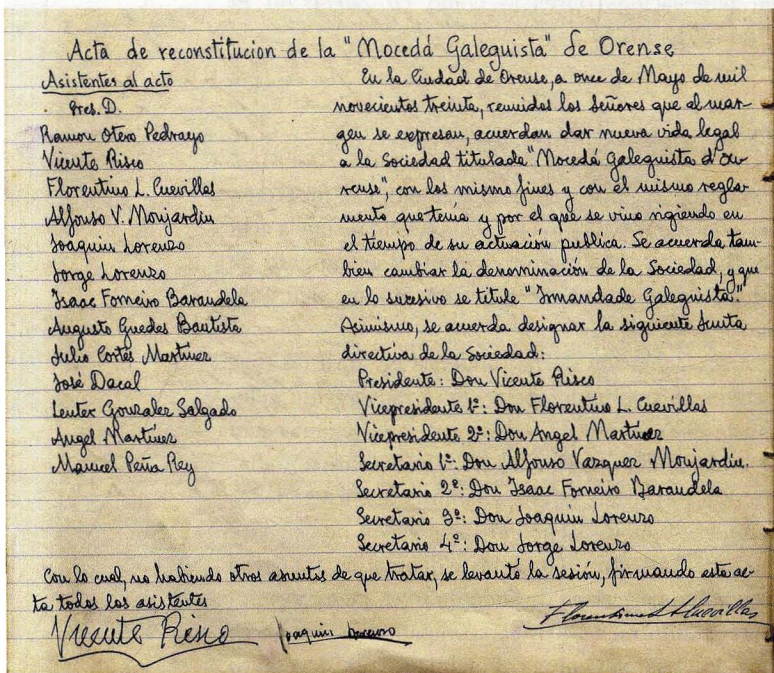
As irmandades ourensás iniciais tiveron unha existencia inestable desde que se fundara a primeira en 1916. No ano 1920, tras varias refundacións e cambios de nome, reconstituíuse de novo, agora a iniciativa de Vicente Risco e baixo a denominación de Mucedá Galeguista d'Ourense; reconstitución coa que se dá inicio ao libro de actas no que figura o documento que protagoniza este número de *Fronda*.

Ao longo da súa existencia, as irmandades ourensás estiveron integradas por coñecidos galeguistas (Losada Diéguez, Arturo Noguero, Couceiro Freijomil, Blanco Torres, Xaquín e Xurxo Lorenzo, Peña Rey, Vázquez Monjardín, etc.) entre os que destacan os membros nucleares do grupo Nós (Risco, Otero Pedrayo e Cuevillas).

A Mucedá fundada en 1920 atravesará distintas vicisitudes vinculadas á evolución do movemento galeguista e ás circunstancias políticas de cada momento. Así, tras a instauración da Ditadura de Primo de Rivera en 1923, a súa actividade, coma a das demais irmandades, decaeu ou desapareceu, sen volver rexurdir ata a caída do ditador en xaneiro de 1930. Este é o momento en que se reconstitúe unha vez máis a Mucedá Galeguista (maio de 1930), que a partir deste momento adopta o nome de «Irmandade Galeguista de Ourense». O documento deste número de *Fronda* é a acta desa reconstitución.

Redactada en castelán, pola obrigatoriedade legal de presentar copia ante a autoridade gubernativa, ten por finalidade «dar nueva vida legal a la Sociedad titulada 'Mucedá Galeguista d'Ourense' con los mismos fines y con el mismo reglamento que tenía».

Este libro de actas foi entregado ao AHPOu por D. Xaquín Lorenzo «Xocas», un dos membros activos da *Irmandade*, como demostra a súa presenza neste documento en calidade de secretario terceiro. Xunto a este libro tamén entregou, un regulamento mecanografiado, listados de socios e varios manifestos xunto ao borrador dalgún deles. Constitúen o fondo *Irmandade Galeguista de Ourense*.

1930, maio, 11. Ourense

Acta de reconstitución da Mucedá Galeguista d'Ourense na que muda o seu nome polo de Irmandade Galeguista de Ourense.

Orixinal; papel; castelán; 230 x 330 mm.

Inserto no libro de actas da Mucedá Galeguista d'Ourense (1920-1930). 8 fol.

AHPOu. Irmandade Galeguista de Ourense, caixa 9183.

De rexionalismo a nacionalismo: as Irmandades da Fala

En 1923 compútanse 28 irmandades que, con distintas denominacións (mocidades galeguistas, mocidades culturais, grupos autonomistas, etc.), van perseguir obxectivos comúns, expresados a través de publicacións periódicas como o seu voceiro *A Nosa Terra* ou a revista *Nós*.

En 1918 as irmandades reuníronse na cidade de Lugo para se dotar dunha estrutura organizativa común. Nesta transcendental asemblea engadiron aos seus iniciais obxectivos culturais, reivindicacións de tipo político abertamente nacionalistas coas que se daba por superado o rexionalismo decimonónico inicial: «nomeámonos, de hoxe para sempre, nacionalistas galegos, xa que a verba 'regionalismo' non recolle todas as aspiracións nin encerra toda a intensidade dos nosos problemas». O manifesto de Lugo, saído desta asemblea plasma o novo ideario e será o referente do nacionalismo galego ata os anos trinta.

A ruptura entre nacionalistas: a Asemblea de Monforte (1922) e a ING

A partir da Asemblea de Lugo (1918) prodúcese diverxencias entre o grupo ourensán, conservador e contrario á participación electoral, e a Irmandade coruñesa, de tendencia liberal-progresista e partidaria da vía política en unión con outras forzas non nacionalistas.

Estas diferenzas levarán á ruptura de ambas correntes na Asemblea de Monforte (1922), na que os ourensáns impuxeron os seus criterios e, baixo o liderado de Vicente Risco, contribuíron decisivamente á transformación organizativa do movemento a traveso da creación da Irmandade Nazonalista Galega (ING) na que se debían integrar todas as irmandades.

A ING configurouse como unha organización de réxime disciplinado e estrutura centralista e burocrática, equiparables aos dun partido político, pero de vocación abstencionista. No libro de actas da Moceda ourensá (23-3-1922) rexístrase a modificación dos seus estatutos para se constituír en Delegación d'Ourense da ING.

A reconstitución da Irmandade Galeguista de Ourense en 1930

A Ditadura de Primo de Rivera (1923-1930), impuxo ás irmandades unha etapa de inactividade, de xeito que a experiencia da ING a penas tivo percorrido. Caído o dictador en 1930, a asociación ourensá

reconstituíuse baixo o nome de «Irmandade Galeguista de Ourense» (11-5-1930) e presentouse como herdeira dos obxectivos do manifesto de Lugo de 1918, enunciando os seguintes propósitos: «*A formación da concencia galega, a defensa e implantación na usanza diaria, na literatura e na ciencia, do noso idioma, sen exclusión de ningún outro, e menos do castelán, a conservación das nosas tradicións populares, a intensificación da nosa produción literaria,*

artística, científica, o milloramento das nosas condicións económicas e sociais».

Tivo unha actividade propagandística intensa a traveso de mitins por toda a provincia e colaboracións en publicacións ourensás como *La Zarpa* ou *El Heraldo de Galicia*.

O fin das irmandades

Esta nova etapa da irmandade ourensá foi tamén de vida efémera, como evidencia o feito de que a acta de reconstitución que protagoniza este número de *Fronda* sexa o derradeiro documento que figura no seu libro de actas.

A proclamación da II República en abril de 1931 actuou de catalizador para que o movemento galeguista dera o paso de se converter en organización política, aínda que sen acadar inicialmente a unidade. En abril dese ano os membros das irmandades ourensás fundan o *Partido Republicán de Ourense* —co que conseguiron un acta de deputado para Otero Pedrayo na eleccións de xuño de 1931—, e os coruñeses constituíron a ORGA, en compañía dos republicanos de Casares Quiroga. Finalmente, en decembro recuperouse a unidade do nacionalismo coa fundación do Partido Galeguista.

XUNTA DE GALICIA
CONSELLERÍA DE CULTURA
E DEPORTE

ARQUIVO HISTÓRICO PROVINCIAL
Rúa Hernán Cortés 2, 32005 Ourense
arq.prov.ourense@xunta.es

Textos: Francisco Sandoval Vereá. Deseño: Duen de Bux

D.L. OU 67/2006